

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE ROLNIKÓW PROWADZĄCYCH DZIAŁY SPECJALNE PRODUKCJI ROLNICZEJ

Marian Podstawka

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Streszczenie. W artykule autor podjął się oceny aktualnie obowiązujących unormowań prawnych dotyczących prowadzenia działów specjalnych produkcji rolnej. W obecnie obowiązujących aktach prawnych traktujących o działach specjalnych produkcji rolnej autor zauważył dopuszczenie dualizmu rodzajowego i normowego. Inny jest bowiem zakres działów specjalnych i ich norm produkcyjnych dla celów podatkowych (obciążenie podatkiem dochodowym od osób fizycznych – PIT) oraz inny dla celów rolniczego ubezpieczenia społecznego. Dla celów ubezpieczenia społecznego ograniczono znacznie zakres rodzajów działów specjalnych produkcji rolnej, uniemożliwiając tym samym wspieranie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich i aplikowanie o jego wspieranie środkami z budżetu ogólnego Unii Europejskiej.

Słowa kluczowe: ubezpieczenia społeczne, produkcja rolnicza, działy specjalne

WSTĘP

Dnia 2 kwietnia 2004 roku dokonano nowelizacji ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. W jej wyniku nastąpiły duże zmiany legislacyjne dotyczące działów specjalnych produkcji rolnej¹. W czasie prac nad zmianami w rolniczym ubezpieczeniu społecznym niektórzy ich uczestnicy wyrażali zdziwienie, iż działami specjalnymi są: ryby akwariowe, zwierzęta laboratoryjne (szczury białe, myszy białe), jedwabniki, entomofagi, dżdżownice, psy i koty rasowe. Twierdzono, iż te rodzaje działalności nie mogą być podstawą objęcia prowadzących je osób preferencyjnymi ubezpieczeniami społecznymi, tym bardziej iż te działy specjalistyczne mogą być prowadzone

Adres do korespondencji – Corresponding author: Marian Podstawka, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, nina_drejerska@sggw.pl

¹ Autor brał udział w zespole ekspertów przygotowujących zmiany w ubezpieczeniu społecznym rolników, które wprowadzono ustawą z 2 kwietnia 2004 r.

w niewielkich rozmiarach. Podkreślano, iż 700 dcm³ ryb akwariowych jest już działem specjalistycznym, który może być prowadzony nawet w warunkach miejskich.

W ramach prac zespołu ekspertów przygotowujących zmiany w przepisach dotyczących ubezpieczenia społecznego rolników występowały także inne poglądy dotyczące kwestii działów specjalnych produkcji rolniczej. Według nich (należał do tej grupy autor tego opracowania), należy utrzymać wszystkie dotychczas istniejące działy specjalne produkcji rolniczej, wprowadzić nowe rodzaje działalności (np. hodowla strusi) i określić normy dochodowe, które stanowiłyby kryterium objęcia osób je spełniających rolniczym ubezpieczeniem społecznym. Proponowano, aby osoby zajmujące się działami specjalnymi produkcji rolniczej potraktować przez analogię do osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą. Osoby te mogą zadeklarować do wymiaru składek wielkość realizowanego dochodu, jednak nie może on wynosić mniej niż 60% przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. Głosy tej grupy osób nie zostały uwzględnione. Jedyne, co zostało uwzględnione, to włączenie hodowli strusi do działów specjalnych produkcji rolniczej. W wyniku nowelizacji przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, obecnie do działów specjalnych produkcji rolniczej wchodzi 10 rodzajów działalności. Mają one inne normy dochodowe niż w przypadku tych działów, które są objęte podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Stosowne informacje o regulacjach prawnych dotyczących działów specjalnych produkcji rolniczej przedstawiono poniżej.

DZIAŁY SPECJALNE PRODUKCJI ROLNICZEJ DLA CELÓW PODATKU PIT

Wykaz rodzajów działów specjalnych produkcji rolniczej i norm dochodowych dla celów PIT reguluje Rozporządzenie Ministra Finansów z 18 czerwca 2008 r. – Dz.U. z 30 września 2008 r. (tab. 1).

Tabela 1. Rodzaje i normy dochodów działów specjalnych produkcji rolniczej dla celów PIT
Table 1. Types and norms of special sectors of agricultural production for PIT

Lp.	Rodzaje upraw i produkcji	Jednostka powierzchni upraw lub rodzajów produkcji	Norma szacunkowa dochodu rocznego	
			zł	gr
1	2	3	4	5
1	Uprawy w szklarniach ogrzewanych powyżej 25 m ² :			
	a) rośliny ozdobne	1 m ²	9	55
	b) pozostałe	1 m ²	3	55
2	Uprawy w szklarniach nieogrzewanych powyżej 25 m ²	1 m ²	2	19
3	Uprawy w tunelach foliowych ogrzewanych powyżej 50 m ² :			
	a) rośliny ozdobne	1 m ²	7	12
	b) pozostałe	1 m ²	4	39

Tabela 1, cd.

1	2	3	4	5
4	Uprawy grzybów i ich grzybni – powyżej 25 m ² powierzchni uprawowej	1 m ²	4	11
5	Drób rzeźny – powyżej 100 szt.:			
	a) kurczęta	1 sztuka		12
	b) gęsi	1 sztuka		07
	c) kaczki	1 sztuka		29
	d) indyki	1 sztuka		69
6	Drób nieśny powyżej 80 szt.:			
	a) kury nieśne (w stadzie reprodukcyjnym)	1 sztuka	2	71
	b) kury mięsne (w stadzie reprodukcyjnym)	1 sztuka	2	28
	c) gęsi (w stadzie reprodukcyjnym)	1 sztuka	1	50
	d) kaczki (w stadzie reprodukcyjnym)	1 sztuka	2	80
	e) indyki (w stadzie reprodukcyjnym)	1 sztuka	11	91
	f) kury (produkcja jaj konsumpcyjnych)	1 sztuka	1	99
7	Wylęgarnie drobiu:			
	a) kurczęta	1 sztuka		01
	b) gęsi	1 sztuka		07
	c) kaczki	1 sztuka		02
	d) indyki	1 sztuka		07
8	Zwierzęta futerkowe:			
	a) lisy i jenoty	od 1 samicy stada podstawowego	37	69
	b) norki	powyżej 2 szt. samic stada podstawowego	16	57
	c) tchórzofretki	powyżej 2 szt. samic stada podstawowego	12	83
	d) szynszyle	powyżej 2 szt. samic stada podstawowego	19	59
	e) nutrie powyżej 50 sztuk samic stada podstawowego	od 1 samicy stada podstawowego	4	52
	f) króliki powyżej 50 sztuk samic stada podstawowego	od 1 samicy stada podstawowego	4	52
9	Zwierzęta laboratoryjne:			
	a) szczury białe	1 sztuka		11
	b) myszy białe	1 sztuka		02
10	Jedwabniki – produkcja kokonów	1 dm ³		28
11	Pasieki powyżej 80 rodzin	1 rodzina	2	73
12	Uprawy roślin in vitro – powierzchnia półek	1 m ²	164	05
13	Hodowla entomofagów – powierzchnia uprawy roślin żywicielskich	1 m ²	136	69

Tabela 1, cd.

1	2	3	4	5
14	Hodowla dżdżownic – powierzchnia łoża hodowlanego	1 m ²	68	37
15	Hodowla i chów innych zwierząt poza gospodarstwem rolnym:			
	a) krowy powyżej 5 sztuk	1 sztuka	273	39
	b) cielęta powyżej 10 sztuk	1 sztuka	57	42
	c) bydło rzeźne powyżej 10 sztuk (z wyjątkiem opasów)	1 sztuka	30	06
	d) tuczniaki powyżej 50 sztuk	1 sztuka	34	18
	e) prosięta i warchlaki powyżej 50 sztuk	1 sztuka	13	67
	f) chów i hodowla owiec powyżej 10 sztuk	od 1 matki	5	48
	g) tucz owiec powyżej 15 sztuk	1 sztuka	8	20
	h) konie rzeźne	1 sztuka	410	11
	i) konie hodowlane	1 sztuka stada podstawowego	328	08
	j) hodowla ryb akwariowych powyżej 700 dm ³ objętości akwarium, obliczonej według wewnętrznych długości krawędzi	1 dm ³	1	23
	k) hodowla psów rasowych	1 sztuka stada podstawowego	36	92
	l) hodowla kotów rasowych	1 sztuka stada podstawowego	13	67

Źródło: Rozporządzenie... 2008.

Source: Rozporządzenie... 2008.

Jeżeli rozmiary działów specjalnych produkcji rolniczej przekraczają wielkości podane w tabeli 1, opodatkowaniu podlegają dochody uzyskane w danym roku podatkowym z całej powierzchni upraw lub wszystkich jednostek produkcji. Jeżeli w ciągu roku na tej samej powierzchni prowadzone są różne rodzaje upraw, które mają ustalone różne normy dochodu, to dochód z każdego rodzaju uprawy oblicza się proporcjonalnie do liczby miesięcy, w których prowadzona była taka uprawa, przy zastosowaniu właściwej dla niej normy dochodowej.

DZIAŁY SPECJALNE PRODUKCJI ROLNICZEJ DLA CELÓW UBEZPIECZENIA SPOŁECZNEGO ROLNIKÓW

Począwszy od 2 maja 2004 r., zgodnie z nowelizowaną ustawą o ubezpieczeniach społecznych rolników z 2 kwietnia 2004 r., za działki specjalne produkcji rolniczej uznaje się wymienione w tabeli 2.

Osoby objęte ubezpieczeniem społecznym rolników z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolniczej miały obowiązek złożyć w terminie do 30 września 2004 r.,

Tabela 2. Rodzaje i rozmiary działów specjalnych produkcji rolniczej dla celów rolniczego ubezpieczenia społecznego

Table 2. Types and size of special sectors of agricultural production for agricultural social insurance

Lp.	Rodzaj upraw i produkcji	Minimalne rozmiary upraw i produkcji
1	Uprawy roślin ozdobnych i pozostałych w szklarniach ogrzewanych	Powyżej 100 m ²
2	Uprawy w szklarniach nieogrzewanych	Powyżej 100 m ²
3	Uprawy roślin ozdobnych i pozostałych w tunelach foliowych ogrzewanych	Powyżej 200 m ²
4	Uprawy grzybów i ich grzybnie	Powyżej 100 m ² powierzchni uprawowej
5	Drób rzeźny: – kurczęta – gęsi – kaczki – indyki – strusie	Powyżej 1000 szt. (w skali roku) Powyżej 500 szt. (w skali roku) Powyżej 500 szt. (w skali roku) Powyżej 500 szt. (w skali roku) Powyżej 20 szt. (w skali roku)
6	Drób mięsny: – kury nieśne w stadzie reprodukcyjnym – gęsi w stadzie reprodukcyjnym – kaczki w stadzie reprodukcyjnym – indyki w stadzie reprodukcyjnym – kury (produkcja jaj konsumpcyjnych) – strusie (w stadzie reprodukcyjnym)	Powyżej 200 szt. (w skali roku) Powyżej 200 szt. (w skali roku) Powyżej 500 szt. (w skali roku) Powyżej 500 szt. (w skali roku) Powyżej 1000 szt. (w skali roku) Powyżej 6 szt. (w skali roku)
7	Zakłady wylęgu drobiu: – kurczęta – gęsi – kaczki – indyki – strusie	Powyżej 3000 szt. Powyżej 3000 szt. Powyżej 3000 szt. Powyżej 3000 szt. Powyżej 50 szt.
8	Zwierzęta futerkowe: – lisy i jenoty – norki – tchórzofretki – nutrie – króliki	Powyżej 50 szt. samic stada podstawowego Powyżej 50 szt. samic stada podstawowego Powyżej 50 szt. samic stada podstawowego Powyżej 50 szt. samic stada podstawowego Powyżej 50 szt. samic stada podstawowego
9	Pasieki	Powyżej 80 rodzin
10	Hodowla i chów świń poza gospodarstwem rolnym	Powyżej 100 szt.

Źródło: Ustawa... 2004.

Source: Ustawa... 2004.

we właściwej dla nich placówce KRUS, zaświadczenia organu podatkowego o rodzaju i rozmiarze prowadzonego działu specjalnego produkcji rolniczej. Jeśli z dostarczonych dokumentów wynikało, że prowadzona działalność nie stanowi działu specjalnego w rozumieniu przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników lub osoba nie osiąga wymaganych rozmiarów produkcji, jej ubezpieczenie ustało z dniem 30 września 2004 r. Osoby te od IV kwartału 2004 r. zostały wyłączone z ubezpieczenia społecznego

rolników. Z ubezpieczenia tego zostały wyłączone także te osoby, które nie dostarczyły stosownych informacji w ustawowym terminie. Aktualnie wszystkie osoby podlegające ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji zobowiązane są corocznie dostarczać do KRUS zaświadczenia organów podatkowych o rozmiarach i rodzajach rolniczej produkcji specjalnej. O tym, jak zmiany przepisów określających od 2 maja 2004 r. działy specjalne produkcji rolniczej wpłynęły na liczbę osób podlegających rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu informuje tabela 3.

Tabela 3. Liczba osób podlegających rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolniczej

Table 3. Number of people running special sectors of agricultural production under agricultural social insurance

Rok	Liczba ubezpieczonych z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolniczej
2004	31 576
2005	31 669
2006	10 354
2007	9 591
2008	8 507

Źródło: <http://www.krus.gov.pl/krus/krus-w-liczbach/>

Source: <http://www.krus.gov.pl/krus/krus-w-liczbach/>

Dane tabeli 3 wskazują wyraźnie na dość znaczny spadek liczby ubezpieczonych w KRUS z tytułu prowadzenia działów specjalnych produkcji rolniczej. Wiele wskazuje na to, że przyczyną tych zmian są znowelizowane przepisy o ubezpieczeniu społecznym rolników wprowadzone w 2004 r.

OCENA ZMIAN LEGISLACYJNYCH

Szkoda, że nowelizacja ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z 2 kwietnia 2004 r. przyczyniła się do ograniczenia liczby działów specjalnych produkcji rolniczej. Tym samym spowodowało to zmniejszenie się liczby ubezpieczonych w KRUS z tytułu prowadzenia tych działów. Pomijając fakt, że aktualnie mamy dualizm rodzajowy i normy działów specjalnych, należy wskazać na inny problem. Otóż eliminując wiele rodzajów rolniczej działalności specjalnej, przeciwdziałamy wielofunkcyjnemu i zróżnicowanemu rozwojowi obszarów wiejskich. Nie wykorzystujemy też dużej szansy wsparcia tych procesów środkami z Unii Europejskiej. Polityka ograniczania liczby działów specjalnych produkcji rolniczej nie przyczyni się także do powstawania nowych. W nowej regulacji podniesienie norm dochodowych działów specjalnych nie gwarantuje, iż prowadzący je utrzymuje się z nich. Przykładowo 100 m² szklarni ogrzewanej czy 200 m² tunelu foliowego ogrzewanego nie mogą przynieść dochodów stanowiących podstawę utrzymania.

Wobec tego pojawia się pytanie: dlaczego dla celów ubezpieczenia społecznego normy dochodów z działów specjalnych zostały podwyższone w stosunku do dotychczas

obowiązujących oraz czym kierowano się podnosząc czterokrotnie ich wartość w stosunku do norm ustalonych dla celów PIT?

WNIOSKI

Na podstawie powyższych rozważań sformułowano następujące wnioski.

1. Ograniczenie do 10 rodzajów rolniczej działalności specjalnej przyczyniło się do zmniejszenia się liczby osób ubezpieczonych w KRUS z tytułu ich prowadzenia.

2. Tym samym zostało ograniczone wsparcie środkami UE wielofunkcyjnego i zróżnicowanego rozwoju obszarów wiejskich.

3. Podniesienie norm dochodowych dla 10 rodzajów działów specjalnych do celów ubezpieczenia społecznego nie oznacza, iż dla prowadzących mogą być one podstawą ich utrzymania.

4. Należy ujednoczyć regulacje prawne dotyczące działów specjalnych produkcji rolniczej dla celów podatkowych PIT i dla ubezpieczenia społecznego.

5. Regulując kwestie działów specjalnych produkcji rolniczej należy dla celów ubezpieczenia społecznego powrócić do tych, które są w PIT, dając możliwość ich rozszerzenia o inne działy. Należy jednak ustalić normę dochodów gwarantujących utrzymanie prowadzących je rodzin.

PIŚMIENNICTWO

<http://www.krus.gov.pl/krus/krus-w-liczbach/>

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 18 września 2008 r. w sprawie norm szacunkowych dochodu z działów specjalnych produkcji rolnej (Dz.U. Nr 173, poz. 1073).

Ustawa o zmianie ustawy o ubezpieczeniach społecznych rolników z 2 kwietnia 2004 r. (Dz.U. z 2007 r., Nr 64 poz. 427; Dz.U. z 2007 r., Nr 115, poz. 791).

SOCIAL INSURANCES OF FARMERS RUNNING SPECIAL SECTORS OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Abstract. Author has undertaken in this article obligatory estimate currently legal concerning conduct section special sectors of agricultural production. Author has noticed admission of double genre existence in presently obligatory legal acts about special sections o rural production treating and largeness of production. So, range of special section is other and for tax purposes (PIT) and for purposes of agricultural social insurances other. Range of kind of section of special rural production limit versatile advancement of development of rural area for purposes of social insurances same considerably making impossible and applying about its advancement from general budget of European Union.

Key words: social insurances, agricultural production, special sectors

Zaakceptowano do druku – Accepted for print 12.05.2009